

Първият полет на българското интегрирано образование

Георги Цветков
София, март 2007

В тълковния речник на българския език срещу думата политика могат да се открият няколко определения. Едното то тях е свързано с общоприетата, наложилата се представа с която всички свързваме тази дума – „съвкупност от действия, дейност на обществени групи, партии и личности, на органите на държавна власт за управление, ръководене на живота на дадена страна“. Акцентът е поставен върху онези действия, които имат обществена значимост и се отнасят пряко до живота в държавата като цяло, които надскочат личното и се отнасят до общото. Ако обаче продължите да четете и стигнете до края на пасажа, ще попаднете на последното определение, което отразява древногръцката представа за политика – „начин на постъпване, поведение по отношение на някого с оглед постигането на някаква цел“. Тук водещо е не действието което влияе върху „общото“, а действието което влияе върху „някого“, което действие освен всичко преследва и определена цел. Разбирана по този начин, политиката придобива смисъл на целенасочено поведение спрямо определена част от обществото и започва да се припознава като курс на действие спрямо отделна личност или конкретна група от хора.

В нашата политическа действителност този курс на действие може да бъде воден в сферата на социалната политика от Министерството на труда и социалната политика, в сферата на икономиката от Министерството на икономиката, или в пък сферата на образованието от Министерството на образованието и науката. Нека да се спрем на последното, още по-конкретно – на политиката, която се планираше и осъществяваше в сферата на образованието на децата с увреждания в последните години, които предшестваха влизането на България в Европейския съюз.

Няколко са нещата, които ме карат да направя този преглед в началото на 2007 (годината на формалното приемане на България в Европейския съюз). Първото от тях е очакваното излизане на нов Закон за народната просвета (ако остане със същото име), а от тук логично – приемането и на нов правилник за неговото прилагане. Паралелно с това, от края на миналата година се работи върху нова наредба, която трябва да замени сега действащата Наредба №6 за обучение на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. Три основни документа, които в момента уреждат образованието на децата с увреждания са на път да останат в историята. А в този смисъл е добре да се оцени и наследството, което те ще оставят за същата тази история. Второто (и според мен – по-важно) основание е фактът, че на 1-ви януари 2007 година изтече срокът за изпълнение на дейностите по Националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната прос-

Проектът е финансиран от
Тръста за
гражданско общество в
Централна и Източна
Европа

вета. Този план бе основният стратегически документ в сферата на образованието на децата с увреждания, който освен всичко друго трябва да запълни и пукнатините, които се появяваха при приложението на действащото към момента законодателство.

И докато с нетърпение очаквам новата нормативна уредба и официалното представяне на резултатите от изпълнението на националния план, ще се опитам да направя преглед на това какво и как се случи през изминалите години. Ще започна с нормативните документи, чиито наследници се очакват и с ключовите моменти в тях, които смятам, че предопределяха образованието на децата с увреждания.

Измененията, които периодично настъпваха в българското законодателство, се опитаха да „гарантират“ образованието на децата с увреждания в обща среда, а това трябваше да означава и началото на края на сегрегирани форми на обучение.

През месец август 2002 година бе приета *Наредба № 6 за обучението на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания*. Макар и нейните разпоредби да третират основно устройството, структурата и дейността на специалните детски градини и училища, в които се обучават децата с увреждания, в Глава първа, член 2, алинея 1 намери място текст, в който се каза:

Децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания се обучават и възпитават интегрирано в детски градини, училища и обслужващи звена.

Месец по-късно, през септември същата година, измененията които бяха обнародвани в брой 90 на Държавен вестник включиха и член 27 от Закона за народната просвета, в който се постанови следното:

(1) Децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания се обучават интегрирано в училищата по чл. 26, ал. 1, т. 1-10.¹

(2) Задължение на училищата по ал. 1 е да приемат деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания.

(3) За деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания могат да се създават и специални училища и обслужващи звена.

(4) Децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания постъпват в училищата и обслужващите звена по ал. 3, когато всички други възможности за обучение и възпитание

¹Според Закона за народната просвета в това число влизат началните, прогимназиалните, основните, профилираните гимназии, средните общообразователни училища и т.н.

в държавни и общински училища са изчерпани и при писмено изразено желание на родителите или настойниците.

Измененията на този член от закона предвещаваха желание за промяна, която априори трябваше да постави масовите училища пред специалните и по този начин децата с увреждания да отидат там, където им е мястото – сред своите връстници. Остана незабелязано краткото „когато всички други възможности за обучение и възпитание в държавни и общински училища са изчерпани”, на което ще обърна специално внимание по-надолу.

В края на 2003 година промени претърпя и Правилникът за прилагане на закона за народната просвета, като последните изменения, отнасящи се до образованието на децата с увреждания, са в член 7. В него се казва, че:

*детските градини, училищата и обслужващите звена съвместно с финансиращия орган осигуряват **подкрепяща среда** за интегрирано обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания.*

"Финансиращ орган" е всяка институция или организация, която осигурява финансови средства за определена дейност, подчинена на приета политика. В системата на народната просвета финансиращите органи са ясно дефинирани – Министерството на образованието и науката и общините, в зависимост от вида на училището. В този смисъл и осигуряването на ресурси за изграждане и поддържане на подкрепяща среда логично става тяхно задължение. Така, според определението дадено точка в пет от заключителните разпоредби на Правилника за прилагане на закона за народната просвета, двете отговорни страни – Министерството на образованието и науката и общините трябваше да осигурят средства за "подкрепяща среда", която е дефинирана като:

достъпна архитектурна среда и подходяща информационна среда (учебно-технически средства и апаратура, дидактически материали, учебни помагала и др.) в детската градина и в училището, в които се обучават и възпитават деца и ученици със специални образователни потребности, непрекъсната психолого-педагогическа подкрепа от екип от специалисти, както и осигуряването на индивидуални програми и програми по специалните учебни предмети.

В общи линии тези текстове определиха основните предпоставки, които трябваше да са налице и които биха гарантирали процеса на интеграцията чрез образование в масовите училища в страната. Защо обаче това не се случи на практика?

Ще се върна на последната част от изречението на ал.4, член 27 от Закона за народната просвета, в която се говори, че децата се насочват към специални образователни заведения тогава, „когато всички други възможности за обучение и възпитание в държавни и общински училища са изчерпани”. Само по себе си понятието „всички други възможности” може да се тълкува доста широко. Какво всъщност е искал да каже законодателят и кои „възможности” визира? Тези, които се отнасят до състоянието на детето с увреждане (до неговата „обучаемост”) или до възможностите, които трябва да са налице, за да се гарантира провеждането на образователен процес, отчитащ и съобразен с потребностите на детето (възможностите, които средата предоставя за да компенсира дефицита породен от увреждането)? За съжаление у нас възможностите на хората с увреждания се определят по един традиционен и твърде остарял начин, който експонира дефицита, а не капацитета на човек, а още по-жалкото е, че оценката на това „неможене” съдържа елемент на трайност, често пожизненост. В някои държави (има предвид онези, които наричаме "развити", като Англия, Италия и др.) тази „оценъчна схема” е обърната и се набляга на това какво може човек, т.е. на възможностите, а не на дефицита. Също така в част от тези страни има утвърдени практики в предоставянето на качествено образование за всички деца (в това число – и за децата с увреждания) и се смята, че няма необучаемо дете. Битуващата философия е, че всяко дете, ако получава адекватна на индивидуалните му образователни потребности подкрепа, може да придобие определен набор от знания и умения, в зависимост от индивидуалните си качества. Следователно перспективите за едно дете с увреждане трябва да се търсят във възможностите на средата да компенсира обучителните трудности на ученика. Сами по себе си основните пречки, които биха възпрепятствали детето с увреждане да се включи в образователния процес, не са толкова трудно определими или скрити. Без да претендира за изчерпателност, един списък на такива пречки би включил задължително: недостъпната архитектурна среда, липсата на подходящи учебно-технически помощни материали, неподготвен за работа с деца с увреждания училищен персонал. Видно е, че на първо място това са все елементи на „подкрепящата” среда (с уговорката, че вече говорим за наличието на такива), която Правилникът за прилагане на закона за народната просвета дефинира като нейни основни характеристики. На второ място, в над 90% от българските училища тези елементи по никакъв начин не намират своето място в обучителния процес. А може ли нещо, което по принцип никога не го е имало, да бъде „изчерпано” в държавните и общински училища? Така, докато директори, родители и членове на екипите за комплексно педагогическо оценяване (ЕКПО) се опитват да намерят вярното за себе си решение в една абсурдна ситуация на изначална „липса”, децата с увреждания, въпреки ужким ориентираната към „интегриране” образователна политика, продължават да не ходят на училище или да посещават специални и помощни образователни институции. Един прост пример, с който ще ви

Проектът е финансиран от
Тръста за
гражданско общество в
Централна и Източна
Европа

покажа как член на ЕКПО може с лекота да насочи всяко дете с увреждане към специално училище и то по съвсем законен начин:

Родител на дете с увреждане, осланяйки се на вярата си в „интеграционната“ образователна политика, решава да запише детето си в кварталното училище. Колко голяма става неговата изненада, след като комисията препоръчва за детето като подходящо местното специално училище! Родителят пита „Защо?“, след като всички училища по закон трябва да приемат децата с увреждания, а специалното училище е крайна мярка, която той не желае за своето дете. „Защото посоченото от вас училище няма финансова възможност да бъде направено достъпно, няма възможност да наеме ресурсни учители, защото липсват кадри към момента и няма възможност да осигури подходяща образователна апаратура. Вашето дете има специални образователни потребности и тези неща са важни за него” – отговаря представителят на комисията и продължава – „Според нашето законодателство децата постъпват в специални училищата, когато всички други възможности за обучение и възпитание в масово училище са изчерпани. А както ви споменах, в избраното от вас училище такива възможности никога не е имало, искрено съжалявам”.

Примерът може да търпи доста критики и има със сигурност своите слаби места, пък и не трябва да забравяме, че последната воля е тази на родителя, който взема решението къде да учи неговото дете. Но пък и никой не може да ме убеди, че вероятно тази ситуация няма как да се случи, особено при наличието на политика, която позволява на възможностите да се превръщат в ограничения. Факт е, че подкрепяща среда в **масовите** училища **масово** липсва, което от своя страна може да бъде основание на даден експерт да насочи детето с увреждане към специално училище, „за доброто на детето”, защото там имало „подходяща” среда, т.е. техника и учители, които са подготвени да работят с него. А втори факт е, че така може да се повлияе и на крайното решение на родителя.

Проблемът възниква като резултат от несъответствието между законови задължения² и очебийна липса на подкрепяща среда в образователните институции. Така се създава абсурдната ситуация, при която образованието се опитва да „приема” деца с увреждания без изобщо да е подготвено за този прием. Резултатът е: множество примери за неуспешна интеграция, дискредитиране на идеята за приобщаване чрез образование, или най-общо казано – декларирана воля за интеграционна образователна политика има – интегрирано образование няма...

² Определени в Закона за народната просвета, член 27 за училищата и член 21 за детските градини

Постепенно започнаха да са очертават и ключовите причини за този проблем, а именно – липсата на механизми за контрол и оценка, неясни отговорности на институциите, нагласи към интегрираното образование, неясни очаквания за резултати, следствие от изпълнението на дейностите по осигуряването на подкрепяща среда.

Политическата реакция на тези пропуски в нормативната уредба намери своето изражение в разработването и приемането на Национален план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета (1 януари 2004 – 1 януари 2007), който ясно посочи основният проблем пред децата с увреждания, а именно, че:

"разписаните в Закона за народната просвета задължения на общообразователните детски градини и училища да приемат тези деца (чл. 21 и чл. 27, обн. в ДВ, бр. 90 от 24.09.2002 г.), на практика не гарантират тяхното обучение поради липсата на подкрепяща среда."

Националният план бе първият стратегически документ в сферата на интегрираното образование, генериран от политическата класа в България. Той трябваше да се справи с настоящите проблеми за срок от четири години, за да може през 2007 година страната ни да влезе в Европейския съюз с нова образователна система, която да предоставя условия за равен достъп до качествено образование на всички български деца:

„Националният план е документ, който отразява държавната политика по отношение на децата със специални образователни потребности и очертава пътя на промяната в областта на образованието им с оглед интегрирането им в системата на народната просвета. В него са формулирани ценности, принципи и цели, мерки и отговорности за тяхното осъществяване, сроковете и необходимите ресурси за постигането им.“

Искам да обърна специално внимание на последното изречение, защото там са посочени всички елементи, които на практика трябва да съдържа една политика – да следва определена философия (ценности и принципи), да си поставя конкретни цели, които да са времево и ресурсно осигурени, да са посочени отговорните за тяхното постигане страни и да предвижда механизми за контрол и оценка (мерки по изпълнението). Нека да разгледаме подробно всеки един от тези елементи в Националният план.

Принципите и ценностите са ясно и точно посочени: „Образованието е право на всяко дете... Принципите на интегрираното обучение:

✓ *всяко дете има право на равен достъп до образование;*

- ✓ *всяко дете е уникална личност със своите качества, интереси, способности и образователни потребности;*
- ✓ *всяко дете със специални образователни потребности има право на достъп до обикновените детски градини и училища, които трябва да му осигурят обучение, насочено към детето и неговите потребности;*
- ✓ *всяко дете със специални образователни потребности има право да се обучава по индивидуални образователни програми, съобразени с неговите възможности и потребности;*
- ✓ *обикновените детски градини и училища, в които са интегрирани деца със специални образователни потребности, създават толерантно общество и постигат образование за всички.”*

Основната цел е формулирана ясно: „Поетапно въвеждане на интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности в системата на народната просвета”, разписани са и оперативните цели:

1. *създаване на институционални механизми за координация, контрол, наблюдение и оценка на изпълнението на плана;*
2. *създаване на подкрепяща среда в детските градини и училищата за включване на деца със специални образователни потребности в образователния процес;*
3. *постигане на промяна на нагласите в обществото в подкрепа на интегрираното обучение;*
4. *промяна на законодателството;*
5. *обучение и квалификация на педагогически и управленски кадри за работа с деца със специални образователни потребности в обща образователна среда;*
6. *извършване на оценка на специалните детски градини и училища с оглед създаване на ресурсни центрове за подпомагане на интегрираното обучение;*
7. *ранно въздействие и интегриране на деца със специални образователни потребности.*

Също така са посочени отговорните за изпълнението на плана страни в лицето на *Министерството на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на здравеопазването, Държавната агенция за закрила на детето, общини и юридически лица с нестопанска цел.*

По отношение на контрола е предвидено създаването на *Национален обществен съвет и областни обществени съвети по интегрирано образование.* На хартия всичко изглежда подредено. Липсващите еле-

Проектът е финансиран от
Тръста за
гражданско общество в
Централна и Източна
Европа

менти – конкретни мерки и пари – трябваше да бъдат разписани в следващ документ, който детайлно да представя поетапното изпълнение на плана – да опише конкретните дейности, да постави сроковете, изпълнителите, показателите за изпълнение и предвидения финансов ресурс. Този документ беше наречен „Дейности по изпълнение на националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета, 01.01.2004 – 01.01.2007”, но преди да започна с неговото представяне, искам да отворя една малка, но важна скоба. Разписанието на дейностите **не е достъпно** на електронната страница на Министерството на образованието. Там можете да намерите само националния план, но не и подробния график по неговото изпълнение, които би трябвало да е нещо като приложение. Това само по себе си е малко странно, тъй като всички документи, които отразяват изпълнението на определена държавна политика, би трябвало да са публични и да са достъпни за всеки гражданин, решил да се запознае с тяхното съдържание. Затварям скобата и пристъпвам към разглеждане на въпросните „Дейности по изпълнение на националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета, 01.01.2004 – 01.01.2007”.

По същество това е план-график, който обхваща: оперативните цели разписани в Националния план, дейностите по тяхното изпълнение, срокове, изпълнители, показатели за изпълнение, видове ресурси и финансиране. За последното държа да отбележа, че е толкова „точно” дефинирано, че няма нито една цифра, а източникът е определен твърде лаконично – „в рамките на утвърдения бюджет”. Какъвто и да е той. В този смисъл размерът на финансовите средства, които трябва да се „утвърдят” за всяка конкретна дейност в рамките на „утвърдения” общ бюджет за всяка от четирите години по изпълнение на плана остават неизвестни, а за техния източник да не говорим – никой не знае откъде идват и кой дава сумите, които накрая формират „утвърдения” бюджет. Но пък, в крайна сметка и според римското право бащата винаги е неизвестен. Важното е детето да се роди живо и здраво – сиреч, парите за дейностите да ги има и да се използват по предназначение.

За незапознатите със спецификата на интегрираното образование планът може да изглежда амбициозен, изчерпателен и подробен. Но при по-внимателен прочит в него трудно може да се намери нещо значимо, още по-малко годно за анализ спрямо съпоставянето на графите "заложени дейности – очаквани резултати". Тук особен интерес предизвикват две неща, на които смятам да обърна внимание.

Първото от тях се отнася до частта „Показатели за изпълнение”.

Показателите за изпълнение, чрез които се оценяват резултатите от дадена дейност биват два вида – количествени и качествени. Количестве-

ните показатели предполагат боравене с цифри и статистика, каквито лесно се събират и обработват, поради което и най-често се използват. Сами по себе си обаче количествените показатели не носят смисъл и придобиват значение само тогава, когато бъдат остойностени и поставени в определен контекст на ценности, култура, нагласи и пр., в който протичат и самите промени. Това може да стане или чрез сравнение с определено състояние от предишен период, или чрез съпоставяне на постигнати резултати с предварително заложи цели стойности на параметрите. Как се съобразяват с тези закономерности показателите за изпълнение в графика на дейностите по националния план?

Документът предвижда отчитане само и единствено на количествени показатели и навсякъде се говори за „брой“, „вид и обем“, „размер“, „създаден/приет в определения срок“, т.е – за мерни единици, а не за стойности и количества. Никъде няма конкретна цифра, когато става въпрос за изпълнение на дейности, особено за тези, които пряко се отнасят към децата с увреждания - не е посочена очакваната цифра на този „брой“, не се споменава какъв е бил той през предходния период или какъв е очакваният за периода на изпълнение на плана. Някой може да каже, че тези неща е трудно да се предвидят и това е факт – никой не може да каже точната цифра на децата с увреждания, които ще бъдат приети в масово училище в дадено населено място и то за конкретен период от време, а от тази гледна точка обвързването с конкретна цифра е рисковано. Но от друга страна, един Национален план трябва да залага някакви резултати, които могат да се постигнат с определени ресурси и да предвижда механизми за оценка, които биха определили неговата успеваемост или провал в края на изпълнението му. Това може да не бъде конкретна цифра, а процентна част от нещо, съотнесено към определен период от време. Например: „за успех от изпълнението би се считало, ако „х“ % от общата бройка на децата с увреждания настани в специални училища, за период „у“ бъдат пренасочени към интегрирана форма на обучение в масови учебни заведения.“ В Националния план и графика за неговото изпълнение подобен текст липсва.

Така неопределените количествено „показатели за изпълнение“ могат да отчетат плана за еднакво успешен при всеки един постигнат резултат, защото очакван такъв просто никъде не е посочен.

Вторият „силен“ елемент на Националния план е неговата *Оперативна цел 1 „Създаване на институционални механизми за координация, контрол, наблюдение и оценка на изпълнението на плана.“*

Тук се предвижда създаването на Национален обществен съвет и областни обществени съвети по интегрирано обучение, като отговорност за това имат Министерството на образованието и науката, регионалните инспекторати по образованието и областните управители. Държа да изброя и да подчертая дейностите, които следват тяхното създаване:

1. Провеждане на регулярни работни срещи между представители на различни ангажирани институции на национално ниво (МОН, Министерството на труда и социалната политика (МТСП), Министерството на здравеопазването (МЗ), Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), Агенцията за социално подпомагане (АСП) и юридически лица с нестопанска цел) и на областно ниво (РИО, дирекция за социално подпомагане (ДСП), районен център по здравеопазване (РЦЗ), общинска администрация, юридически лица с нестопанска цел, ресурсни центрове, детски градини и училища) за координация, анализ и оценка на изпълнението на плана. Тук сроковете за срещите са дадени на всеки шест месеца, а показателите за изпълнение са: 1) брой проведени срещи и 2) взети решения и извършени оценки.

2. Изготвяне на регулярни доклади за изпълнението на дейностите по плана съгласно заложените показатели за изпълнение. Отново срокът за изготвяне на докладите е шест месеца, а показателите за изпълнение са: 1) брой изготвени доклади в срок от областните обществени съвети и от съответната институция или организация 2) изготвяне на доклада в срок и представяне на министъра на образованието и науката.

3. Изготвяне на доклад-анализ за изпълнението на дейностите по плана съгласно заложените показатели за изпълнение. Срокът е до края на календарната година, когато докладът трябва да бъде представен на министъра на образованието и науката.

Повече от видно е, че основните заложените активности са „срещи“ и „доклади“, които трябва да съдържат анализ и оценка за изпълнението на плана.

Въпрос номер едно: Какво трябва да включва една оценка?

Оценката предполага събиране и анализ на информация за състоянието към даден момент, съотнесено към първоначално заложените като очаквани резултати. Основната цел на оценката е да даде отговор на въпросите дали планът е постигнал своите цели или не е; ако не е постигнал целите, каква е причината; качествено ли е свършена дадена работа; добре ли са използвани ресурсите; какво остава да бъде направено. За съжаление, с цялото ми уважение към членовете на въпросните съвети, такава оценка няма как да бъде направена, защото, както разбрахме – очаквани резултати няма, има неконкретизирани в количествено и качествено отношение показатели за изпълнение.

Въпрос номер две: Виждате ли думата „**контрол**“ на друго място, освен в името на целта?

Аз лично не можах да я открия... Това може да означава само едно нещо и то е, че никъде не се казва по какъв начин и как този контрол трябва да бъде упражняван от Националния и обществените съвети спрямо другите участници в процеса на изпълнение на заложените в плана дейности, които не вършат качествено своята работа. Понякога липсата на контрол означава свобода, но друг път може да означава и свободия.

Така, благодарение на тези "незначителни" пропуски, целият грандиозен план се обезсмисля, защото:

- а) няма какво да бъде оценявано поради липсата на ясни очаквания;
- б) липсват ясно разписани механизми за контрол и санкциониране.

А после всички се питат „Какво грешно сторихме, че нищо не се случи...”

Ето го и примерът от нашата действителност, с който искам да завърша и с който ще се опитам да дам практическото измерение на горният въпрос.

В края на миналата година имах възможността да присъствам на откриването на един от 28-те ресурсни центъра за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности, този в град Видин. Помещенията, в които е настанен въпросният център са абсолютно недостъпни – безумна рампа, която може да служи като пример за това „как не трябва да се правим рампи на обществени места”, тесни каси на вратите, откъдето една инвалидна количка трудно може да се промуши (да не говорим за по-големите модели), а „достъпността” на тоалетната е достойна за преразказ с елементи на разсъждение. По принцип идеята на ресурсните центрове бе да наследят сградния фонд на специалните и помощните училища, където се предполага, че поне достъпността е на ниво, поради простия факт, че там са „концентрирани” децата с увреждания. На въпроса защо и в този случай не е така ми отговориха, че решението ресурсният център да бъде в гореописаните помещения е свързано с близостта на „абсолютно достъпно училище”. В наскоро оборудвания ресурсен кабинет на въпросното училище бе планирано да се организира и коктейл в чест на новата придобивка на образователната система във Видин. Когато наближих училищната сграда ме посрещна прекрасно проектирана и изградена рампа с подходящи наклон и ширина на пътеката. Приятната изненада продължи и на входа, който се оказа достатъчно широк, за да позволи безпрепятствено придвижване на инвалидна количка. Но както са казали старите хора (а те обикновено са и мъдри), много хубаво – не е на хубаво. Потвърждение на тази народна мъдрост намерих в опита си да стигна до ресурсния кабинет, който се оказа, че се намира на... втория етаж на училището. Това е мястото, което учениците с увреждания и техните учители вероятно ще посещават редовно, ако не и често. А до него, разбира се, може да се стигне само по стълбите, защото в училището няма асансьор, няма подемна платформа, нито пък има въз-

можност да се направи рампа по стълбите, които освен че се стръмни, са и много...

Коментарите ще оставя на вас, но държа да спомена още две неща.

Този паметник на „интеграционната“ образователна политика си седи още там, а на коктейла отидоха (аз реших да не присъствам, изгубих желание за празник) представители на новия ресурсен център, хора от областната управа, ръководни кадри от Регионалния инспекторат по образованието, ресурсни учители и представители на неправителствени организации, които се „застъпват“ за интегрираното образование. Хора, от които една част са членове на споменатите обществени съвети по интегрирано образование и които трябва да „упражняват“ контрол в тази сфера.

Така лъсва и ролята на контрола в нашата действителност – не „контролираща“, а „коктейлна“.

Ролята на показателите за изпълнение е също невероятна, защото това училище със сигурност попада в графата на „успехите“ по дейност „Архитектурно адаптиране на други детски градини и училища в същите или в други общини“ от графика по Националния план, в частта „показатели за изпълнение“, като „брой на архитектурно адаптираните училища и детски градини“. А това само по себе си е ярък пример за това, как качеството влияе върху количеството и обратно, както и защо е важно да се търсят критерии и за двете. С гениалната си „архитектура“ тази образователна институция прави реално неизползваемо още едно „отчетено“ като достъпно училище – парите явно ги е имало, липсвала е обаче трезвата „интеграционна“ мисъл, в резултат на което средствата са отишли на вятъра, а децата с увреждания ще гледат прозорците на ресурсния кабинет от края на изградената рампа.

Помислете, дали има гаранции, че това се е случило само един път и че никога няма да се повтори...

Какво тогава всъщност представлява българската политика, политическият курс на действие, който се води в сферата на интегрираното образование у нас – и „на книга“ (при нейното разписване и планиране), и „на живо“ (когато писанията започнат да се прилагат и няма кой да контролира процеса)? Аз бих дал следните отговори:

- ✓ Настоящото законодателство създава по-скоро ограничения, отколкото възможности пред достъпното и качествено образование за децата с увреждания;
- ✓ Стратегическите документи в сферата на интегрираното образование са лишени от смисъл поради липсата на очаквана резултатност в количествено и качествено отношение, а механизми за контрол и

санкции за неизпълнение или за некачествено изпълнение на дейностите не са предвидени;

✓ Взети заедно, практическите измерения на двете горни заключения водят до изключване, а не до приобщаване.

Остава надеждата, че новите законодателни промени ще обърнат курса и вятърът ще задуха в правилната посока.

И понеже волно или не започнах цялото това писание с древногръцкото разбиране за политика, ще завърша по сходен начин, като ви разкажа една легенда, която научих в училище.

Историята разказва, че преди хиляди години могъщият Зевс решил да покаже на хората къде е центърът на земята. Той пуснал едновременно два орела от двете противоположни краища на света, които се втурнали мигом един срещу друг. Птиците летели с голяма скорост, все повече скъсявали разстоянието помежду си и накрая се сблъскали във въздуха. Местността в която паднали техните тела било и мястото, където се намирал центърът на земята, а древните гърци започнали да почитат това земно пространство като едно от най-свещените места в Елада. Това място съществува и до днес – казва се Делфи, малко градче над Коринтския залив, което всеки може да посети, за да усети неговата невероятна атмосфера.

Ако наистина в центъра на образованието трябва да бъде поставено детето, то трябва да се намери пътят към „откриването“ на подкрепящата среда като единственото място, където детето с увреждане може да „заживее“ в тази система. Най-добрият начин това да се случи е ситуацията, когато българската образователна политика и нейното приложение започнат да летят по една и съща ос, за да се „сблъскат“ някъде в полет. Защото докато думите и действията летят в различни посоки, истинският „център“ на образователната система, където да можем да поставим децата с увреждания, винаги ще си остане неизвестен. А така обричаме една голяма част от тях никога да не отидат на училище, нито пък някога сами да могат да прочетат историята за центъра на света, която ви разказах.